

repertoriu, nu e de natură să le ofere prilejul de a-și armoniza „punctele de vedere”, „metodele de lucru” și chiar... temperamentele ?

Dacă acest lucru se va întâmpla, și el trebuie să se întâmple, atunci actorii nu vor avea decît de folosit din faptul că vor putea lucra cu mai mulți regizori de valoare. Atunci, dar numai atunci, varietatea va deveni creatoare, căci ea va conține acea unitate absolut necesară unui colectiv teatral.

Radu BELIGAN

Rosturile unui Teatru Național

În urmă cu două sau trei stagiuni, a poposit în Capitală ansamblul Teatrului Național din Iași, prezentînd într-o nouă versiune piesa lui Vasile Alecsandri, *Chirița în provincie*. Spectacolul a cucerit publicul bucureștean, după cum mai înainte îl cucerise și pe cel din orașul de reședință, prin autenticitate, prin prospețimea și savoearea sa specific moldovenești. Păstrător al unei bogate tradiții seculare, Teatrul Național din Iași și-a limpezit prin acest spectacol unul din rosturile sale. Specificăm *unul*, fiindcă, de bună seamă, rosturi sînt mai multe. Deoarece însă atunci cînd pornești la drum lung, o leacă de zăbavă pentru orientare nu strică, mai înainte de a ajunge la rosturi, să aruncăm o rapidă privire pe hartă. Bacău, Iași, Tg. Mureș, Galați, Constanța, București, Craiova, Timișoara, Sibiu, Cluj, Oradea etc., etc... Greu de numărat toate aglomerările urbane posesoare ale unui sau mai multor teatre de stat. Iar dacă am vrea să însemnăm și localitățile de baștină ale puzderiei de ansambluri și înjghebări amatoare, ar trebui să prăpădim mult timp și multă cerneală.

Dar iată ceva care ne reține cu osebire atenția. Între atitea teatre și formații de teatru profesionist sau amator, numai patru instituții poartă speciala denumire de *Teatru Național*. Or fi rosturile unui Teatru Național oarecum deosebite de ale celorlalte teatre ? O fi existînd oare o ierarhie a lor ? Poate fi alăturat Teatrul Național, Academiei și universității în comparație cu casa de cultură, școala elementară sau liceul ? Ca să răspundem, nu putem să cercetăm numai istoria ultimilor ani.

În trecut, existau pe de o parte Teatrele Naționale, iar pe de alta, cele particulare. Între ele, se căsca o prăpastie, cu toate că, uneori, prost conduse, prost îndrumate și prost susținute financiarmente, Teatrele Naționale își pierdeau pentru o vreme siguranța drumului drept, șovăind printre cotituri și cărări lăturalnice. În același timp, în schimb, unele companii particulare își ciștigau merite întru propășirea teatrului românesc prin promovarea unui repertoriu interesant — modern ori clasic —, ca și prin oferirea unui vast cîmp de noi experimente anumitor regizori și actori. Totuși, scopul teatrului particular rămînea, în ultimă instanță, unul comercial, iar acela al Teatrului Național, cu rare excepții, unul artistic.

Nu numai simbolic, Teatrele Naționale s-au născut în capitalele fostelor provincii românești. Importante focare de cultură, adevărate centre de radiație a tot ceea ce înseamnă învățămîntul, știința și arta noastră, marile orașe ale Moldovei, Ardealului, Olteniei și Munteniei au simțit nevoia înființării și ființării, de-a lungul anilor și-a istoriei, a Teatrelor Naționale. Le-au ctitorit actori și regizori, directori cu mintea luminată și sufletul entuziast, dramaturgi de valoare și curaj. Între zidurile de cetățuie ale acestor teatre, care n-au împiedicat nicicînd liberul contact cu viața „dinafară”, dar care au oprit pătrunderea înăuntru a valurilor de vulgaritate, indecență, superficialitate, incultură și meschinărie morală, s-au plămădit și

s-au implinit prin spectacol cele mai de seamă opere ale dramaturgiei rominești ; între zidurile lor a răsunat versul celor mai mari poeți ai omenirii ; între zidurile lor au învățat și s-au realizat ca artiști cei mai venerați dintre actorii, regizorii, scenograful, machieurl și tehnicienii noștri de teatru. Luați separat, unii dintre ei erau, poate, niște bieți oameni, limitați și egoiști. Pe scena Teatrului Național însă, ei se contopeau într-un tot armonios și nobil. Respectul incepea de la poarta cetățului, se resimțea în ateliere, în culise, ca și în anticamera cabinetului directorial și se intruchipa, major, în spectacol. Cum putea fi întreținut și cultivat acest respect ? Mai întâi, prin proporțiile exterioare maiestuoase și solemne ale clădirii, prin spațiile vaste și ornamentația de bun gust a sălilor, foaielor și cabinelor, prin disciplina, prin politețea și curățenia (la propriu și la figurat) care domneau peste tot.

Apoi, prin personalitatea celui care era ales să fie conducătorul instituției. Este necesar, dar nu este suficient să fii un bun gospodar, un om „destul” de cumsecade și „destul” de autoritar, și, hai să-i zicem, un „intelectual”, ca să te poți numi directorul unui astfel de teatru. Perioadele cele mai negre ale istoriei Teatrelor Naționale coincid aproape totdeauna cu lipsa unei mari personalități la cirna instituției. Să ne amintim numele prestigioase care au figurat în capul listei salariaților Teatrelor noastre Naționale. Orizontul vast, experiența personală, posibilitatea de a judeca fenomenul de cultură în ansamblul său, iată care a fost zestrea adusă de acești directori. Ei au putut impune și susține un repertoriu de largă respirație și cu adânci semnificații artistice. Ei au putut duce o justă politică de captare, repartiție și creștere a forțelor actricești și regizorale. Ei s-au putut inconjura de colaboratori de o înaltă calificare profesională. A face parte din personalul administrativ sau tehnic al unui Teatru Național ar trebui să fie tot atit de greu, ar trebui să impună tot atitea obligații și îndatoriri cit și a face parte din personalul său artistic. A intra și a rămâne în cadrele unui astfel de teatru înseamnă a lupta zi de zi și clipă de clipă.

Nu pot exista merite și drepturi artistice cucerite odată pentru totdeauna. Și descalificarea profesională (pe care publicul o sancționează de multe ori mai necruțător și mai rapid decit forurile ierarhice) a trebuit să devină o realitate. Fiecare se bucură de stima pe care o merită. Teatrele noastre Naționale s-au bucurat totdeauna de exact aceeași dragoste și stimă de care au fost inconjurați slujitorii lor. Constatarea îi angajează din punct de vedere etic și artistic, atit pe actori cit și pe cei care sînt priviți îndeobște drept îndrumătorii lor. Personalitate în adevăratul înțeles al cuvintului, cultură, moralitate, energie și talent — acestea toate nu trebuie să fie numai niște atribute ale directorului, ci și ale directorilor săi de scenă, căci dacă directorul este conducătorul instituției, din creierul, nervii și inima regizorului se naște spectacolul. Creația actricească poate întrece și răsturna concepția regizorală, dar spectacolul în întregimea lui nu va depăși niciodată viziunea regizorului. Marii regizori (unii dintre ei în același timp dramaturgi, directori sau actori) au modelat expresiv profilul unuia sau altuia dintre Teatrele noastre Naționale în diferite epoci. Din exces de pasiune sau de autoritate, au greșit, poate, uneori, impunînd un stil prea personal, dar e preferabil „un anume” profil, decit nici unul.

În jurul regizorului, s-au grupat actorii ; publicul a mers pe urmele acestora ; comuniunea dintre scenă și sală a fost creată. Iar fundamentul acestei comunități, temelial pe care s-au înălțat realizările de valoare, a fost și rămîne marele repertoriu. Clasic și modern. Rominesc și străin. Triumful ideii îmbrăcate în haina poeziei dramatice — acesta a fost, în fond, triumful Teatrului Național.

Un text mediocru (și cu atit mai mult unul categoric prost) îl transformă

pe actor într-un saltimbanc, ce se scâlîmbie cu talent, desigur, dar fără convingere. Numai marele repertoriu, piatră de incercare, școală și indemn totodată, dezvăluie adevărata măsură a forțelor artistice și adevărata capacitate de înțelegere și adieziune a spectatorului. Cu piesulețe, comedioare și dramolete, apelînd, unele, la bunăvoință spre a fi suportate, altele zgîndărînd doar risul ieftin ori lacrimile facile (dar chiar și cu piese de o calitate superioară acestora, dintre acelea însă din care se scriu și s-au scris cu sutele), nu se atinge culmea tragediei și a comediei, acel riguros loc geometric al îngemănărilor, unde genurile se întrepătrund, confundîndu-se. Dacă risul tragic nu va țîșni sub cupola Naționalului, unde oare, într-altă parte, își va rostogoli cutremurătoarele-i ecouri ?

Unde într-altă parte, dacă nu pe prima noastră scenă, se poate încerca acea delicată operație care imbină tradiția cu inovația, care le echilibrează și le armonizează în spectacol, eliminînd în egală măsură rutina și șablonul, ca și experimentul temerar (pe care îl poate și e bine să-l promoveze un „studio” sau un laborator adiacent)? Nu orice „trăsnaie” își poate afla locul pe scena Naționalului, dar nici plicticoasele, interminabilele și prăfuitele spectacole, așa-zise „tradiționale”, care denigrînd cuvîntul, nu servesc decît să estompeze și să falsifice luminoasa moștenire lăsată de Agatha Birsescu, Zaharia Birsan, Constantin Nottara sau Paul Gusty.

Unde într-altă parte se poate urmări mai consecvent și mai eficace, unde se poate pune mai cu precădere accentul pe dramaturgia rominească, dacă nu la Teatrul Național ? Ne putem imagina numele lui Hașdeu, Delavrancea, Al. Davila, I. L. Caragiale, Z. Birsan, Camil Petrescu etc... asociate altminteri decît cu numele Teatrelor Naționale din București, Iași, Craiova sau Cluj ? Este foarte bine ca dramaturgiile autohtone să i se acorde înțietate pe toate scenele noastre, dar nicăieri în afara Teatrului Național, ea n-ar trebui să-și afle o punere în scenă mai apropiată spiritului și literei ei (fără să mai vorbim de omogenitatea și strălucirea distribuției).

Căci dacă putem vorbi de un specific rusesc, de unul franțuzesc, englezesc, vienez sau italianesc în regie și interpretare, Teatrele Naționale ar trebui să aibă în permanenta lor atenție clarificarea spinoasei probleme a specificului rominesc. Exemplul Teatrului Național din Iași (*Chirița în provincie* de V. Alecsandri), care a mai fost citat, este concludent în acest sens (și chiar cu o nuanță în plus : specificul regional — ca exponent însă al unui întreg, și nu independent de acesta).

Se vorbește mult despre profilul teatrului rominesc în genere și al Teatrului Național în special. Marele repertoriu, echilibrul dintre tradiție și inovație, stimularea și promovarea dramaturgiei naționale, specificul național al spectacolului, iată cîteva din elementele constitutive ale „profilului”. Paralela : Teatrele Naționale — teatrele de stat trebuie să se soldeze nu în favoarea primelor, în sensul neglijării sau desconsiderării celor din urmă, ci desigur printr-o altă politică a cadrelor și a repertoriului, și chiar printr-un alt regim financiar și administrativ decît cele de pînă acum, asigurate, în primul rînd, Teatrelor Naționale.

Sorana COROAMĂ

Problema esențială: stilul

În țara noastră de cultură tinăra, Teatrul Național cu tradiția lui de un secol reprezintă o instituție de însemnătate capitală. Adjectivul are o nesuferită rezonanță grandilocventă, dar, în cazul acesta, poate fi rostit fără a fi prea mult mestecat.